

T. A. Baron

MERLIN

Izgubljene godine

Preveo Vladimir D. Nikolić

Beograd, 2013.

*Ova knjiga posvećena je
Patriši Li Goč
vernoj prijateljici, strastvenoj spisateljici, zahtevnoj urednici*

*Posebnu zahvalnost dugujem
Benu
čtvorogodišnjaku koji vidi i leti visoko kao soko*

LEGENDARNO

OSTRVO

FINKAJRA

Ovde žive neobični ljudi
ENE ZEMLJE

Gde se
nalazi
bunar
Drugog
sveta?

Slantos

Pecine

Pokrovom zastrti zamak

Ples džinova
je predskazan

KAZION

ORLOVA

MRACNA BRDA

ZARDALE RAVNICE

Rusevine

Logor goblina

Kerpreov dom

Tesnac

Ima li ovde blaga?

Grad
bardova

Tejlin i
Garlata

Domnuina jazbina
Ovde se možda
nalazi Galator

UKLETA

MOČVARA

Ostrvo okružuje večita magla

Piščeva beleška

Ne znam mnogo o čarobnjacima, ali sam ovoliko naučio: puni su iznenađenja.

Dok sam privodio kraju pisanje *Merlinovog dejstva*, romana koji prati jednu jedinu nit arturijanske legende od prastarih druidskih vremena pa skoro sve do osvita dvadeset prvog stoleća, shvatio sam da me je ta nit svezala toliko čvrsto da ne mogu da pobegnem. Kad sam je cimnuo, uzvratila je stezanjem. Kad sam pokušao da je razmrsim, još potpunije sam se u nju upetljao.

Ta nit je bila Merlin, glavom i bradom. Tajanstven je i fascinantan tip, taj volšebnik koji može da živi unazad kroz vreme, koji se usuđuje da prkosi čak i Trostrukoj smrti, i koji može da traga za Svetim gralom, a da pritom i dalje razgovara sa duhovima reka i drveća. Shvatio sam da želim bolje da ga upoznam.

Savremeni naučnici pretpostavljaju da je mit o Merlinu možda proistekao iz stvarne istorijske ličnosti, druidskog proroka koji je živeo negde u Velsu u šestom veku nove ere. Međutim, ostavljam naučnicima da o tome polemišu. Jer, bez obzira na to da li je Merlin ikada bio istorijska ličnost, i te kako je stvaran u domenu mašte. Tamo je dugo živeo i tamo nastavlja da napreduje. Štaviše, s vremena na vreme prima posetioce. A budući da sam želeo da napišem delo mašte, a ne istorijski roman, Merlinova vrata su mi bila širom otvorena.

I tako, pre nego što sam mogao da se usprotivim, Merlin je sačinio planove za mene. Moje ostale knjige i projekti su morali da sačekaju. Bilo je vreme da istražim drugu stranu njegove legende, duboko ličnu stranu njegove ličnosti. Pretpostavljao sam da ću, kao što biva sa većinom stvari u životu, što više budem saznavao o njemu, u stvari znati sve manje. A, dakako, od samog početka bio sam i te kako svestan da će davanje čak i malog doprinosa tako čudesno obimnom korpusu mitova predstavljati zastrašujuću izazov. Međutim, znatiželja može da bude veoma moćan podsticaj. A Merlin je bio ustrajan.

Onda je usledilo čarobnjakovo prvo iznenađenje. Kad sam uronio u priče o Merlinu, otkrio sam neobjašnjivu prazninu u tradicionalnom znanju. Njegova mladost – prelomno doba formiranja kad je najverovatnije otkrio svoje tajanstveno poreklo, identitet i moći – spominjala se samo usputno, ako se uopšte i spominjala. Gde je prvi put okusio tugu, gde je prvi put spoznao radost, gde je prvi put stekao zrno-dva mudrosti – sve to je ostalo neistraženo.

Najveći broj tradicionalnih priča sledi istovetan pristup kao i Tomas Malori, i potpuno ignoriše Merlinov rani život. Svega nekoliko priča govori o njegovom rođenju, izmučenoj majci, nepoznatom ocu i prerano sazrelom detinjstvu. (U jednoj priči, Merlin tečno govori u majčinu odbranu kada ima svega godinu dana.) Zatim, o njemu ne čujemo ništa više – sve dok ga ne zateknemo kako, značajno stariji, objašnjava tajnu borbenih zmajeva verolomnom kralju Vortigernu. Između ta dva događaja stoji nekoliko godina praznine. Možda je, kao što neki smatraju, Merlin lutao sam po šumama tokom tih godina izgubljenih iz legendi. Ili je možda, samo možda... otputovao na neko drugo mesto.

Ta praznina u Merlinovom detinjstvu stoji u oštrom kontrastu sa izobiljem materijala o njegovim poznijim godinama. Kao odrasla osoba, on preuzima mnoštvo (katkad protivrečnih) oblika, i raznoliko se opisuje kao prorok, volšebnik, Ludak iz Šume, obešenjak, žrec, bard i vidovnjak. Pojavljuje se u nekima od najranijih mitova o keltskoj Britaniji, od kojih su pojedini toliko drevni da

su njihovi izvori već bili zatamnjeni kada su veliki velški epovi iz *Mabinogiona* prvi put stavljeni na papir, pre hiljadu godina. Čarobnjak po imenu Merlin prisutan je u Spenserovoj *Vilinskoj kraljici* i Ariostovom *Besnom Orlandu*. U delu Tomasa Malorija *Smrt Arturova* on savetuje mladog kralja, u spevu *Merlin* Roberta de Borona iz dvanaestog veka gradi Stounhendž, a u *Istoriji britanskih kraljeva* Džefrija od Monmauta izriče brojna proročanstva.

U skorije vreme, raznovrsni pisci poput Šekspira, Tenisona, Tomasa Hardija, T. H. Vajta, Meri Stjuart, K. S. Luisa, Nikolaja Tolstoja i Džona Stajnbeka provodili su vreme sa ovom fascinantom ličnošću, baš kao i mnogi drugi u mnogobrojnim zemljama. Pa ipak, sa retkim izuzecima kao što je Meri Stjuart, malo njih se uopšte bavilo Merlinovom mladošću.

I tako, Merlinovo detinjstvo ostaje čudnovato tajanstveno. Ostavljeni smo da se pitamo o njegovim ranim borbama, strahovima i stremljenjima. Šta su bili njegovi najdublji snovi? Njegove strasti? Kako je otkrio svoje neobične talente? Kako se nosio sa tragedijama i gubicima? Kako je spoznao, a možda čak i prihvatio, vlastitu mračnu stranu? Kako se prvi put susreo sa duhovnim delima druida i, kad smo već kod toga, starih Grka? Kako je uskladio vlastitu žudnju za moći i užasavanje zbog njene zloupotrebe? Sve u svemu, kako je postao čarobnjak i savetnik kralja Artura, koga veličamo i dan-danas?

Tradicionalno znanje ne daje odgovore na takva pitanja. Niti na njih mogu da bace svetlo reči koje se pripisuju samom Merlinu. Štaviše, stiče se utisak da je čarobnjak bio čvrsto rešen u nameri da izbegne svaku priču o sopstvenoj prošlosti. Čitalac tradicionalnog znanja može da prilično lako zamisli Merlina kao starca koji sedi pored dečaka Artura i rastrojeno razmišlja o „izgubljenim godinama“ svoje mladosti. Ipak, možemo samo da nagađamo da li je mislio o kratkotrajnosti života, ili je možda razmatrao nedostajuća poglavlja iz vlastite prošlosti.

Smatram da je Merlin, tokom tih izgubljenih godina, nestao ne samo iz sveta priča i pesama. Tačnije, verujem da je Merlin *lično* nestao – iz sveta kakav poznajemo.

Ova priča, koja se proteže u nekoliko nastavaka, pokušaće da premosti taj jaz. Priča počinje kada se dečak, bez imena i bilo kakvog sećanja na svoju prošlost, nasuče na velšku obalu. Završava se u trenutku kada je taj isti dečak, nakon što je stekao i izgubio mnogo toga, spreman da zauzme središnju ulogu u arturijanskoj legendi.

Između ta dva događaja dešava se mnogo toga. Dečak otkriva svoj drugi vid, ali tu privilegiju papreno plaća. Počinje da razgovara sa životinjama, drvećem i rekama. Pronalazi prvobitni Stounhendž, kudikamo stariji od kruga kamenja čije podizanje na ravnicima kod Solsberija mu pripisuje tradicija. Najpre, međutim, mora da nauči značenje druidskog imena Stounhendža, *Ples džinova*. Istražuje svoju prvu kristalnu pećinu. Putuje do izgubljenog ostrva Finkajra (što se na gelskom jeziku piše *Fianchuivé*), u keltskom mitu poznatom kao ostrvo ispod talasa, most između Zemlje ljudskih bića i Drugog sveta bestelesnih bića. Susreće pojedine likove, čija su imena dobro poznata u tradicionalnom znanju, uključujući i velikog Dagdu, zlog Rita Gora, tragičnu Elen, tajanstvenu Domnu, mudrog Kerprea i živahnu Riju. Usput sreće i druge likove, ne toliko poznate, kao što su Šim, Stangmar, Tejlin i Garlata, i Veličanstvena Eluza. Saznaje da istinski vid zahteva nešto više od očiju; da istinska mudrost objedinjuje često razdvojene stvari kao što su vera i sumnja, muški i ženski princip, svetlost i tama; da prava ljubav objedinjuje sreću i bol. I, najvažnije od svega, dobija ime Merlin.

Neophodno je nekoliko reči zahvalnosti: hvala Kari, mojoj supruzi i najboljem prijatelju, na tome što mi je vrlo pažljivo osigurala mir i samoću; našoj razuzdanoj deci, Denali, Bruksu, Benu, Rosu i Larkinu, na njihovom bogatom smislu za humor i daru za čudesno; Patriši Li Goč, na nepokolebljivom verovanju u moć priče da bude istinita; Viktoriji Akord i Patriši Vaneka, na pomoći od neprocenljive vrednosti; Sintiji Kruc-Ur, na razumevanju isprepletenih izvora mita; hvala svima onima koji su me usput ohrabivali, a naročito Madlen l'Engl, Doroti Markinko i M. Džeriju Vajsu; hvala svim bardovima, pesnicima, pripovedačima i

Izgubljene godine

učenjacima koji su tokom mnogih vekova doprinosili pričama o Merlinu; i, naravno, hvala samom nedokučivom čarobnjaku.

Podite sa mnom, onda, dok nam Merlin otkriva priču o svojim izgubljenim godinama. Na ovom putešestviju vi ste svedoci, ja sam pisar, a sam Merlin nam je vodič. Ali budimo na oprezu, jer čarobnjak je, kao što znamo, prepun iznenađenja.

T. A. B.

*Gospode, ti koji svojom rukom načini
vetar i vodu, šume i zemlju;
svima onima koji čuju ovu priču
molim te, podari sve najbolje u životu.
Ispričaću vam kako je, nekada davno,
Merlin začet i donet na ovaj svet,
i o njegovoj velikoj mudrosti takođe
i njegovim mnogobrojnim pustolovinama
koje se nekada davno zbiše u Engleskoj.*

– Iz balade iz trinaestog veka
O ARTURU I O MERLINU

Prolog

Ako sklopim oči i dišem uz ritam morskih talasa, još uvek mogu da se prisetim tog davnašnjeg dana. Bio je surov, hladan i beživotan, lišen obećanja, kao što su moja pluća bila lišena vazduha.

Od tog dana video sam mnogo drugih, više nego što imam snage da izbrojim. Pa ipak, taj dan sija jednako bleštavo kao Galator, blistavo kao dan kad sam pronašao vlastito ime, ili dan kad sam prvi put u naručju držao bebu po imenu Artur. Možda ga se sećam toliko jasno zato što bol, poput ožiljka na mojoj duši, neće da nestane. Ili, možda, zato što je obeležio početak, jednako kao i kraj – početak mojih izgubljenih godina.

Na uzburkanom moru uzdigao se mračni talas, a iz njega se promolila šaka.

Dok je talas sukljao naviše, posežući ka nebu istovetne pepeljastosive boje, šaka je takođe posegnula naviše. Oko ručnog zgloba se vrtložila narukvica od pene, dok su se prsti očajnički stezali u potrazi za nečim što nisu mogli da nađu. Bila je to šaka neke male osobe. Bila je to šaka neke slabasne osobe, preslabe da se ijedan tren duže bori sa talasima.

Bila je to šaka dečaka.

Sa dubokim zvukom usisavanja, talas je počeo da dostiže najvišu visinu, postojano se naginjući ka morskoj obali. Na trenutak je zastao, lebdeći između mora i kopna, između mračnog

Atlantskog okeana i pogibeljne, stenovite obale Velsa, u tim danima poznatog kao Gvined. Potom je zvuk usisavanja prerastao u gromoglasnu grmljavinu kada se talas obrušio na obalu, silovito izbacivši dečakovo mlitavo telo na crne stene.

Glava mu je tresnula o kamen, toliko žestoko da bi mu se lobanja svakako rasepila da nije bilo guste kose koja ju je prekrivala. Ležao je sasvim nepomično, izuzev kada mu je nalet vetra od sledećeg talasa razbarušio uvojke, crne ispod krvavih mrlja.

Olinjali morski galeb, videvši dečakovo nepokretno telo, došakutao je preko skupine stena da ga pomnije osmotri. Savivši kljun prema njegovom licu, pokušao je da povuče nit morske trave obmotanu oko dečakovog uveta. Ptica je cimala i uvrtala, besno krešteći.

Konačno, morska trava se oslobodila. Ptica je slavodobitno skočila na dečakovu nagu ruku. Ispod dronjave braon tunike, dečak je izgledao sitno, čak i za sedmogodišnjaka. Pa ipak, nešto u vezi s njegovim licem – oblik čela, možda, ili linije oko očiju – davalo mu je kudikamo stariji izgled.

Dečak se u tom trenutku nakašljao, povratio slanu vodu, a zatim ponovo nakašljao. Kriknuvši, galeb je ispustio nit morske trave i odleteo na obližnju stenu.

Dečak je nekoliko trenutaka ostao da nepomično leži. U ustima je osećao samo ukus peska, sluzi i povračke. U glavi mu je bolno dobovalo, a oštro kamenje mu se zabijalo u ramena. Onda je usledio još jednom nalet kašlja, pa još jedan mlaz morske vode. Isprekidani, tegobni udisaj vazduha. Zatim i drugi udisaj, pa treći. Polako, tanana šaka se stegnula u pesnicu.

Talasi su udarali u obalu i uzmicali, udarali i uzmicali. Dugo, majušni plamičak života u dečaku je treperio na rubu tmine. Pored sveg tog dobovanja u glavi, um mu je delovao neobično prazno. Bezmalobno kao da je izgubio delić sopstvene ličnosti. Ili kao da ga je visoko podignuti zid odsekao od jednog dela vlastite ličnosti, ne ostavljajući ništa osim zaostalog osećanja straha.

Disanje mu se usporilo. Pesnica mu se opustila. Zagrcnuo se, kao da će se ponovo nakašljati, ali se umesto toga primirio.

Morski galeb mu je oprezno prišao bliže.

Onda je, iz neznane dubine, tanka nit energije počela da struji kroz dečakovo telo. Nešto u njemu još uvek nije bilo spremno da umre. Opet se promeškoltio i ponovo udahnuo vazduh.

Galeb se ukočio.

Dečak je otvorio oči. Drhteći od hladnoće, prevrnuo se na bok. Osetivši pesak u ustima, pokušao je da ga ispljune, ali je uspeo jedino da nasuvo podrigne od užegnutog ukusa morske trave i slane vode.

Na jedvite jade je podigao ruku i dronjavom tunikom obrisao usta. Zatim se lecnuo, osetivši pod prstima čvorugu na glavi. Nakon što se snagom volje pridigao u sedeći položaj, nalaktio se na stenu i osovio na ogo.

Sedeo je tamo, slušajući udaranje i struganje talasa po stenama. Osim neprestanog pulsiranja talasa, osim dobovanja u glavi, na trenutak mu se učinilo da čuje još nešto – glas, možda. Glas iz nekog drugog vremena, sa nekog drugog mesta, premda nije mogao da se seti odakle.

Štrecnuo se, shvativši da ne može da se seti *ničega*. Odakle je došao. Svoje majke. Svog oca. Sopstvenog imena. *Sopstvenog imena*. Ma koliko se trudio, nije mogao da se seti. *Sopstvenog imena*.

„Ko sam ja?“

Začuvši njegov povik, morski galeb je zakreštao i vinuo se u vazduh.

Ugledavši vlastiti odraz u barici vode, dečak je zastao da ga pogleda. Neobično lice koje nije poznavao uzvratilo mu je pogled. Oči su mu, poput kose, bile crne kao ugalj, prošarane zlatnim mrljama. Njegove uši, maltene trouglastog oblika i zašiljene na vrhu, izgledale su čudnovato prevelike u odnosu na ostatak lica. Takođe, čelo mu je bilo izuzetno visoko. Ipak, nos mu je bio uzan i tanak, više nalik kljunu negoli ljudskom nosu. Sve u svemu, lice mu je delovalo kao da ne pripada samom sebi.

Prikupio je snagu i uskobeljao se na noge. U glavi mu se zavrte, pa se naslonio na stenu sve dok vrtoglavica nije prošla.

Pogled mu je bludeo preko puste morske obale. Kamenje je jedno preko drugog ležalo raštrkano posvuda, tvoreći grubu crnu

barijeru ka moru. Stene su se razdvajale samo na jednom mestu – a i tu samo preko volje – oko korena prastarog hrasta. Izgugljane sive kore, stari hrast je gledao prema okeanu u viševekovnom stavu. U deblu je postojala duboka šupljina, stolicima ranije izdubljena vatrom. Starost je izobličila svaku granu hrasta, iskrivivši pojedine u čvorove. Pa ipak, hrast je nastavljao da stoji, usidrenog korenja, prkoseći burama i moru. Iza drveta se nalazio tamni šumarak mlađeg drveća, a iza njih, visoke mračne litice su se uzdizale put neba.

Očajnički, dečak je osmatrao krajolik u potrazi za bilo čime što bi mogao da prepozna, bilo čime što bi moglo da mu podstakne sećanje. Ništa mu nije izgledalo poznato.

Okrenuo se, uprkos kapljicama slane vode koje su ga bockale po licu, ka otvorenom moru. Talasi su se valjali i obrušavali, jedan za drugim. Ništa sem beskrajne sive uzburkane pučine, dokle god mu pogled seže u daljinu. Ponovo je oslušnuo taj tajanstveni glas, ali je čuo samo udaljeni krik malog morskog galeba nahe-renog na litici.

Da li je došao odnekud sa druge strane okeana?

Snažno je protrljao obnažene ruke da bi se zagrejao i suzbio drhtanje. Spazivši klupko morske trave na jednoj steni, podigao ga je. Nekada, znao je, ta bezoblična masa zelenila plesala je u vlastitom gracioznom ritmu, pre nego što je bila iščupana iz korena i izbačena na obalu. Sada mu je mlitavo visila u šaci. Zapitao se zašto je i sam bio istrgnut iz korena, i odakle.

Začuo je tiho ječanje. Opet taj glas! Dopirao je sa stena s druge strane starog hrasta.

Zateturao se u pravcu stenjanja. Po prvi put je osetio tupi bol između lopatica. Mogao je samo da pretpostavi da je leđima, kao i glavom, udario o stene. Pa ipak, taj bol je delovao nekako dublje, kao da mu je nešto ispod ramena bilo iščupano pre mnogo vremena.

Posle nekoliko nesigurnih koraka, stigao je do prastarog drveta. Naslonio se na golemo stablo, dok mu je srce dobovalo u grudima. Ponovo je čuo to tajanstveno ječanje. Opet je pošao u tom pravcu.